

Žygimanto Augusto gobeleno grįžimas į Vilnių

Dalius AVIŽINIS

2009 m. balandžio 21 d. LDM Taikomosios dailės muziejuje visuomenei buvo pristatytas ypatingos vertės eksponatas – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų kolekcijai, kuri bus eksponuojama Nacionaliniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų muziejuje, įsigytas unikalus XVI a. vidurio (po 1544 m.) Flandrijoje išaustas herbinis gobelenas, priklausęs Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui ir greičiausiai šio valdovo užsakymu išaustas jo Vilniaus rezidencijai.

THE RETURN OF ŽYGIMANTO AUGUSTAS TAPESTRY TO VILNIUS

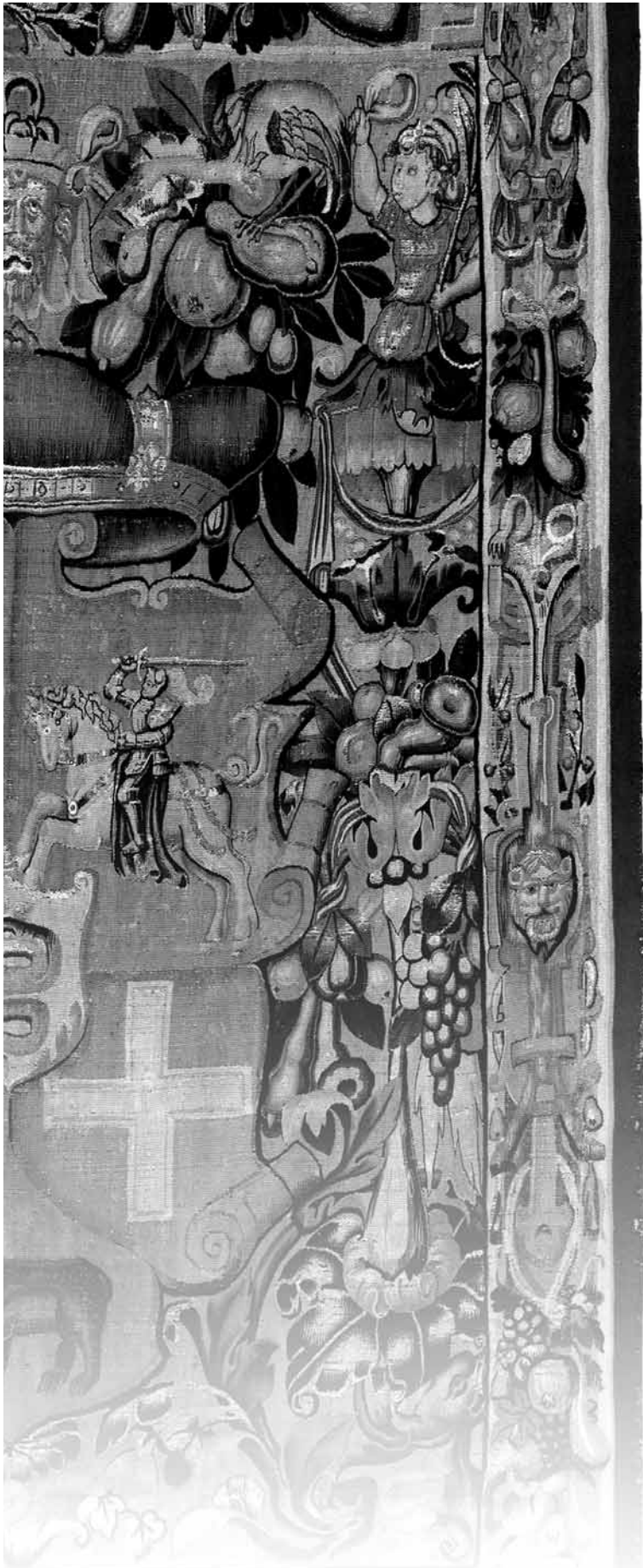
Dalius AVIŽINIS

The publication introduces to the outstanding exhibit for the collection of the Rulers' Palace of the Grand Duchy of Lithuania to be exhibited in the National Museum of Rulers' Palace of Grand Duchy of Lithuania – the unique armorial tapestry of the mid 16th century (after 1544) bought in April 2009 in Drouot Richelieu auction (Paris) which was made in Flanders, once belonged to the Grand Duke of Lithuania Žygimantas Augustas and, most probably, was made under his order for his residence-house in Vilnius.

The author of the article underlines the year 2009 to be very important for Lithuania's culture history since this outstandingly valuable exhibit will be returned and not taken out of Lithuania. The return of this tapestry to Lithuania could be likened to the return of "Catechismus" by Martynas Mažvydas. In the beginning of 1957, on the attempts of the noted professor Lev Vladmirov, this cultural heritage object of exceptional value was brought from Odessa to Vilnius and given to the Library of Vilnius University.

The tapestry that has enriched the collections of the National Museum of Rulers' Palace of Grand Duchy of Lithuania, like the aforementioned first printed book of Lithuania, will be an exhibit of exceptional value. It is associated with the King of Poland and Grand Duke of Lithuania Žygimantas Augustas and was used to decorate his residence-house.

XVI a. vidurio (po 1544 m.) Flandrijoje išaustas herbinis gobelenas, priklausęs Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui. LDK Valdovų rūmų muziejaus archyvo nuotr.

Odesos buvo atvežtas į Vilnių ir perduotas saugoti Vilniaus universiteto bibliotekai.

Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų rinkinius papildęs gobelenas, kaip ir minėtoji pirmoji spausdinta lietuviška knyga, yra išskirtinis eksponatas. Audinys siejamas su Lenkijos karaliumi ir Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu – šis gobelenas puošė jo rezidenciją.

Žygimantas Augustas, kaip ir jo įpėdiniai bei pasekėjai, turėjo gausias meno kūrinių kolekcijas. Šiuo metu dar negalima tiksliai pasakyti, kokį kiekį audinių turėjo paskutinis Jogailaičių valdovas. Gausiausia išlikusi kolekcijos dalis, kurią sudaro 136 audiniai, šiuo metu saugoma ir eksponuojama Lenkijoje, ant Vavelio kalvos esančioje pilyje. Tačiau, nors tarp jų yra herbinų gobelenų, nėra tokio, kuris būtų identiškas Vilniuje esančiam. Flandrijoje, greičiausiai Engijene arba Gerardsbergene. XVI a. viduryje sukurto gobeleno centre, augalinių ornamentų fone, vaizduojamas kartušas, kurio viršuje yra Lietuvos didžiojo kunigaikščio kepurė. Kartuše pavaizduoti šeši herbai – Lenkijos Erelis su inicialais S A, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vytis, Kijevo Angelas, Smolensko Lokys, Volinės Kryžius. Centre – Sforcų giminės herbas su Žalčiu, kuris ryja kūdikį. Heraldikos specialisto dr. Edmundo Rimšos nuomone, šis jungtinis herbas buvo naudojamas po 1544 metų.

Įdomi ir gobeleno įsigijimo istorija. Žinia, kad Paryžiaus aukcione bus parduodamas Žygimanto Augusto gobelenas Lietuvos dailes muziejaus direktoriui Romualdai Budriui ir Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų direktoriui dr. Vydui Dolinskui pranešė kolekcininkas Algimantas Muzikevičius ir Trakų istorijos muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas. Nuvykti į Paryžių ir Drouot Richelieu aukcione įsigyti vertingą meno kūrinių buvo paprašytas kolekcininkas Vilius Kavaliauskas ir senųjų audinių specialistė dr. Ieva Kuizininė. Šiems išvykus, Lietuvoje kiekvieną valandą nekantriai laukta žinių: „Ar pasiseks nupirkti?“ Kaip vėliau paaiškėjo, dėl to paties gobeleno varžėsi septyni asmenys, aukcionas truko maždaug šešias valandas ir tik didelio mūsų šalies atstovų ryžto dėka gobelenas pateko ne į Lenkiją, bet į Lietuvą.

Kaip šis gobelenas buvo atsidūręs Prancūzijoje, galima kol kas tik spėlioti. Didžiausia tikimybė, kad jį kartu su kitomis vertybėmis, 1668 m. atsisakęs sosto, išsivežė Jonas Kazimieras Vaza. Audiniai ir kitos vertybės tais laikais buvo traktuojami kaip asmeninės valdovų kolekcijos ir jie turėjo visą teisę jomis disponuoti. Po Jono Kazimiero mirties, 1673 m., jo turtas buvo parduotas aukcione ir vertybės pasklido po visą Europą. Tačiau, kaip rodo konkretus pavyzdys, tikros vertybės neišnyko... ■

2009 -ieji Lietuvos kultūros istorijoje nuo dabar bus reikšmingi ir tuo, kad išskirtinė vertybė buvo ne išvežta iš Lietuvos, o sugrąžinta jai. Šio meninio audinio grįžimas į Lietuvą galėtų būti prilyginamas Martyno Mažvydo „Katekizmo“ sugrįžimui – 1957 m. pradžioje šis ypatingos reikšmės kultūros paveldo objektas garsaus knygotyrininko Levo Vladimirovo pastangomis iš